

AFOHLED 1

46. MEZINÁRODNÍ FESTIVAL POPULÁRNĚ-VĚDECKÝCH A DOKUMENTÁRNÍCH FILMŮ
46TH INTERNATIONAL FESTIVAL OF SCIENCE DOCUMENTARY FILMS

POP!

Jeden z našich redaktorů hned na úvod, v klidu a pohodě, stanovil nový termín, který zní: vědec-popularizátor. Svým způsobem tohle označení platí pro všechny, kteří v prvním letošním AFOhledu vystupují. Cyril Höschl s přehledem cituje z Kunderovy Nesmrtelnosti, Jakub Korda básní o milovnících nevědomosti, ústřední postava kosmických Magnetik Moimir Papalescu kličkuje mezi pozapomenutými sci-fi fláky a romantikou. Děje se toho hodně a ještě se toho hodně dít bude. Věda půjde ruku v ruce s popem. Budeme pouční, ale čtiví. Pro nás bude platit trochu jiný termín: psavci – popularizátoři.

Dobrodružné čtení přeje

– ONDŘEJ ČÍZEK, ŠÉFREDAKTOR

Bez chemie se neobejdeme

Rozhovor s Cyrilem Höschlem

Jeden z předních českých psychiatrů, profesorů na Univerzitě Karlově i vědců-popularizátorů na letošním ročníku festivalu přebere jako hlavní host Cenu AFO za přínos popularizaci vědy.

Kromě své specializace v psychiatrii také vyučujete na vysoké škole, byl jste předsedou České lékařské akademie, odpovídáte na řadu rozhovorů i sám publikujete. V minulosti jste se otřel také o politiku, k tomu máte rodinu. Jak bojujete s časem?

Těžko. Sedím u počítače každý den do ranních hodin. Pouze se v poslední době snažím ze všech těch povinností ubírat, ale jde to ztuha, protože mnozí berou každé mé odmítnutí úkorně.

Laická i odborná veřejnost, zejména v zahraničí, probírá převážně ve spojitosti s fenoménem střelby na školách negativní vliv médií, primárně videoher, na vývoj a psychiku dětí. Je dnešní

„generace hráčů“ problémem, nebo pouze nafouknutou kauzou?

Vliv videoher, počítačové závislosti a internetu na mladou generaci není dostatečně široce prozkoumán. Na jednu stranu tyto jevy určitě omezují fyzický pohyb a sociální dovednosti v bezprostředním osobním styku, na druhou stranu trénují postřeh, kognitivní funkce a rychlou orientaci v kyberprostoru, včetně schopnosti rychle získávat jakékoli informace, méně už s nimi pracovat. Co se týče například agrese, videa a videohry ji mohou jednak spouštět, ale také ventilovat, a tudíž zneškodňovat. Jde tedy o interakci mnoha faktorů, z nichž jedním je osobnost – vrozená vložka – dotyčného. Kdybyste se ale takto zeptal primáře Nešpora, patrně by vám

POKRAČOVÁNÍ NA STR 2 →

generální partner

RWE
The energy to lead

Zvídavost

Populárně-vědecký film je pro mě pořád filmem. Vedeme debaty o tom, jestli festival populárně-vědeckého filmu je kulturní, nebo vzdělávací akce. Já zastávám názor, že i snímky tohoto žánru pořád musejí mít parametry kvalitního filmu a nesmějí diváky nudit. Rozdíl je v tom, že jde o filmy, které do sebe zapojují nejenom kódy filmového média, ale i kódy vědy. Dobrý populárně-vědecký film dokáže nalézt kompromis mezi dvěma systémy vyjadřování – systémem filmu a systémem vědy, a všechno uzpůsobit tak, aby tomu rozuměl běžný divák. To podle mého názoru představuje náročný úkol pro všechny filmaře.

Cíl festivalů zaměřených na tento žánr je úplně stejný jako u všech jiných přehlídek žánrově zaměřených jinak – hledat to nejlepší, nejvyšší a hledat správné cesty, kterými se může ubírat filmová tvorba. Pro mě musí populárně-vědecký film splňovat několik parametrů. Musí opravdu reagovat na informace, vědecké objevy a perspektivy, které jsou v daný moment aktuální, společensky závažné, musí mít logickou výstavbu, poutavé postavy a musí mít „děj“, který má spád a musí někam vyústit. Hezké na tomto žánru je, že musí vždycky dospět k jednoznačným odpovědím na otázky, které si klade věda a vědci. Závěrem filmu však může současně být i další otázka. Diváci populárně-vědeckých filmů mají hodně společného. Mají rádi záhady, nebojí se toho, že je něco neznámé a nejsme schopni na to odpovědět. Myslím si, že právě to je společné vědcům i lidem, kteří mají rádi tento typ filmů. Milují, že něco nevědí, a to je motivuje, aby pátrali po záhadách kolem nás a v nás. Kdysi jsme odmítli nedobrovolné diváky. Nechtěli jsme být festival, který organizuje projekce pro školy. To je sice na jednu stranu příjemné v tom, že člověk má jisté publikum, kdy přijde škola, pustí se jí film a ona odejde. Pro nás je ale důležitější nadšení lidí, kteří chtějí vidět filmy o nějakém tématu, a přitom mu ještě před chvílí třeba vůbec nerozuměli. Věříme, že to je správná cesta.

– JAKUB KORDA

potvrdil jednoznačně negativní vliv těchto médií na rozvoj patologického hráčství.

V souvislosti s mladou generací je domácím tématem i sexuální výchova na českých základních školách. Z původně povinného předmětu zůstalo pouze torzo ve formě nepovinného vyučování.

Vnímáte to jako cestu zpět?

Nevnímám. Obávám se, že politici v tomto mnohdy přeceňují svou důležitost. Děti si dnes všechno najdou na internetu, zejména to „zakázané“. Tím neříkám, že to je dobře a že to je ten nejlepší zdroj poučení. Pouze říkám, že povinnost, či nepovinnost toho či onoho tématu v osnovách se vzhledem k současnému stavu světa přeceňuje. Osobně jsem v této věci spíše konzervativní. Od svých dětí vím, že pokusy zoufalých učitelek vnášet jim do sexuality jasno vnímaly jako směšné a budily v nich spíše soucit.

Jako psychiatr pracujete s psychofarmaky, které ovšem mají v očích veřejnosti poměrně negativní konotace. Opravdu se bez pilulek neobejdeme?

Opravdu se bez většiny z nich neobejdeme. Ony negativní konotace jsou módní a často přehnaně zveličované. Léky se kromě životního stylu – a ten není zase kdovíjak zdravý – podílejí na tom, že žijeme o desítky let déle než před sto lety, že naše děti neumírají na záskrt, že umíme tlumit bolest, že nás nezabíjejí triviální infekce. Psychofarmaka proměnila psychiatrii. Po jejich zavedení prudce poklesl počet duševně nemocných, kteří páchali trestné činy, i těch, kteří by museli být nedobrovolně zavřeni v léčebnách. Spotřeba antidepresiv po celém světě je nepřiměřeně vysoká s mírou sebevražednosti. A to není málo, když uvažíme, že sebevražďe je víc než smrtí z dopravních nehod. A těch je u nás ročně zvíci několika vyražděných Lidic! Je prokázáno, že nemocní se schizofrenií, kteří neužívají antipsychotika, umírají dříve a častěji než ti, kteří je užívají. Už to stojí za zamyslení. Pro poctivost však musíme také přiznávat všechna negativa, kterými za tyto úspěchy platíme.

Významný počet lidí dnes, v době, kdy se elektronika jako výplod vědy

objevuje na každém kroku, stále věří na astrologii a podobné pseudovědy.

Čím si vysvětlujete lidskou potřebu po iracionálních zážitcích a informacích?

To je jeden z paradoxů, které se dají do určité míry vysvětlit jako reakce na odcizování technikou, kterou sice používáme, ale jejímž principům už většinou nerozumíme. Vzpomeňte na Kunderovu Nesmrtelnost. Cituji: *Goethe studuje ještě jako mladý muž alchymii a je později jedním z prvních moderních vědců. (...) žil v té krátké chvíli dějin, jejíž technická úroveň už dávala životu jistou pohodlnost, ale kdy vzdělaný člověk mohl ještě rozumět všem nástrojům, jichž používal. Goethe věděl, z čeho a jak je postaven dům, v němž bydlil, věděl, proč svítí petrolejová lampa, znal princip dalekohledu, kterým se díval s Bettinou na Merkura; neuměl sice sám operovat, ale asistoval u několika operací, a když byl sám nemocen, mohl se domluvit s lékařem slovníkem znalce. Svět technických předmětů byl pro něho srozumitelný a zcela odkrytý jeho zraku. To byla velká Goethova vteřina uprostřed evropských dějin, vteřina, po níž zůstane jízva stesku v srdci člověka (...).*

Od Goetha až po konec vědecko-technické revoluce uspokojovala lidskou zvídavost věda. Nyní je pro mnohé příliš namáhavá a nudná, a také tu a tam přinesla zklamání, a tak by si mnozí chtěli její pracnou cestu nadejít úspornou zkratkou. Bez práce. Kouzlem. Navíc iracionální způsob chápání světa je také vzrušující. Svůj podíl na tom mají i emoce, nadšení, intuice. A na lidské iracionalitě se dá vydělávat. Co je dobrý byznys, nevymizí. Povídání o tom by vydalo na dlouhé hodiny.

Bez vědy se ale neobejdeme, a přesto stojí jaksí na okraji zájmu. Je to jeden z důvodů, proč se zabýváte popularizací vědy? Řada odborníků popularizaci stále vnímá skoro jako sprosté slovo...

Navzdory nim popularizují rád. Jsem přesvědčen, že vědci, které živi daňoví poplatníci, jsou povinni se jim za to zpovídat z toho, v co společně peníze proměňují. A jsou povinni činit tak jazykem srozumitelným a jasným.

– ROZHOVOR VEDL LADISLAV LOUKOTA

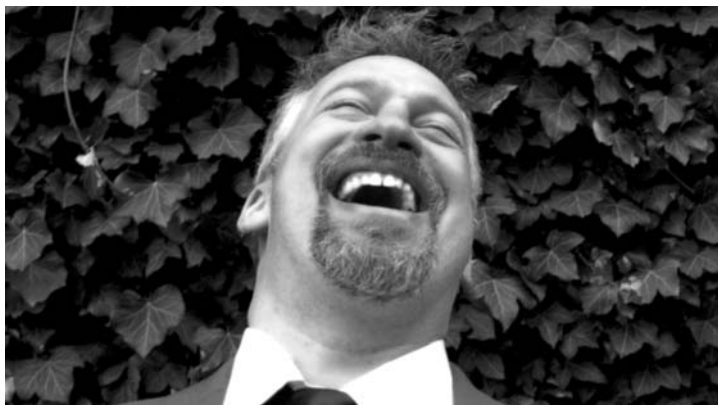
CYRIL HÖSCHL / GENY A CHOVÁNÍ, PŘEDNÁŠKA

POČTA: CYRIL HÖSCHL / 12. 4. / 17:00 / DIVADLO HUDBY

VIDĚT A VĚDĚT

Smát se budeme všichni

Seriozní muž ve středním věku se včera odpoledne vrhl na olomouckém Horním náměstí na zem, v slušivém saku se povaloval po hrboilatých kočících hlavách a vydával zvuky, za které by se nemusel stydět ani komoří v Šíleně smutné princezně. Ostatně předsevzal si stejný úkol jako vrtošivý král v této pohádce; všechny rozesmát. Kdo se nesměje s námi, směje se proti nám, ale hlavně když se nemračí. Svérázným happeningovým číslem vybízel včera odpoledne Albert Nerenberg, duchovní otec soubojů ve smích, kolemjdoucí na Horním náměstí ke krátkým utkáním. Zbrani byl řehtavý hláhol. Zároveň tak Nerenberg zvěstoval Olomoučanům pozvání

na Mistrovství České republiky ve smích. To se uskuteční již dnes večer v prostorách kina Metropol. Pravidla zápasu jsou jednoduchá. Ukážete na svého soupeře prstem, odpočítáte

začátek a můžete začít s chechtáním, řehtáním i řeňoněním. O kvalitě jednotlivých „směchotů“ rozhodují diváci potleskem a hodnotí se nakažlivost, výdrž i technika (včetně práce s tělem, mimikou

a hlasitostí smíchu). Soutěžít se bude ve třech kategoriích: Nejlepší dábelský smích, Nejnakažlivější smích a finální Souboj ve smích. Vítězí účastník s nejvyšším počtem bodů, který si kromě zlatého poháru odnese i titul Mistr ČR ve smích 2011. Do mistrovství ČR ve smích se můžete přihlásit na mailu afo@afoc.cz, počet účastníků je omezen. Do Olomouce se soutěž přesouvá poté, co rozesmála kanadský Montreal, japonské Tokio či kalifornské St. Louis. Založit netradiční zápasy napadlo kanadského „smíchologa“ Nerenberga při sledování boxerského duelu, kdy soupeři před zápasem často kolabovali smíchem kvůli vzájemné agresivní provokaci. Po mistrovství se bude promítat i Nerenbergův celovečerní dokument Smíchologie.

– EVA KAMENÍKOVÁ

MISTROVSTVÍ ČR VE SMÍCHU / DOPROVDNÝ PROGRAM / 12. 4. / 21:00 / KINO METROPOL

Technoromantik

Rozhovor s Moimírem Papalescu

Moimir Papalescu, občanským jménem Miroslav Papež, je zakládající člen nespočtu hudebních projektů, multiinstrumentalista a milovník science fiction. Dnes večer vystoupí se svým projektem Magnetik na nádvoří Konviktu.

Žijeme ve světě, kde se stále více zmiňuje přetechnizovanost měst a strach z globálních přírodních katastrof. Vnímáte ve společnosti návrat romantického nadšení z vývoje vědy a nových technologií, jako tomu bylo u spisovatelů science fiction přelomu 19. a 20. století, italské futuristické avantgardy či při dobývání vesmíru v šedesátých letech?

Pro vědecké pracovníky je i dnes dobrodružství často větší motivací, než třeba komerční efekt jejich objevů. A to nám stále přijde sympatické, proto se o tuto oblast zajímáme. Dnes je ale zcela jiná doba, s érou H. G. Wellse nebo Julese Vernea neporovnatelná.

Problémy, které řeší současná věda, jsou velmi složité a jejich zprostředkování i vzdělaným laikům není tak jednoduché, jako když byla sestrojena první ponorka nebo raketa. Romantika jakoby se pomalu, ale jistě vytratila. Vědecká komunita jako celek se navíc k popularizaci vědy staví spíše odmítavě. Výsledkem jsou pak senzace typu klonované ovce nebo výroba geneticky upravovaných potravin. To spíše než k respektu vede v takovýchto případech ke zmatku, nedůvěře a často i ke strachu, jak příznačně ve své otázce zmiňujete. Ano,

úžasné vynálezy Nikoly Tesly nebo i první let člověka do kosmu – to je z dnešního pohledu už spíš pohádka.

Mohlo by dnes dojít k obrodě takového vědeckofantastického nadšení?

Z dnešního pohledu už je to spíše pohádka, ale lidé mají pohádky a romantické příběhy rádi, odvádějí je od nepříjemné reality, často se právě při nich přestávají bát. Takže, i když to není možná až tak aktuální, jako koncept je to pro nás stále dobré a rádi lidem tyto emoce prostřednictvím Magnetik předáváme.

Můžete jmenovat příklady z domácí i světové kinematografie, které nějakým způsobem změnily vaše uvažování o umění nebo vás inspirovaly při vlastní tvorbě?

Je to především sci-fi. V tomto žánru jde realizovat i ty nejméně pravděpodobné věci, což je nesmírně inspirující. Dodnes mne fascinují snímky rané kinematografie. Především díky tomu, že většinou vyjadřují odvážné a opravdu originální myšlenky. Těch titulů je hodně. Namátkou Metropolis, polozapomenutá Nebeská loď z roku 1918, nebo klasika Den, kdy se zastavila Země. Úžasný je i vůbec první sovětský sci-fi film z roku 1924 – Aelita, kráska z Marsu podle románu Alexeje Tolstého. Výtvarné pojetí je na svou dobu neuvěřitelně promakané – dveře se otevírají jako závěrka fotografického přístroje, spirálovitá ozdoba hlavy jedné z postav jakoby vycházela přímo z jejího čela. Je to vlastně takové první kosmické melodrama. Lákalo by mne k němu někdy v budoucnu udělat hudbu.

Tím se dostáváme k další sféře, ve které se aktivně realizujete. Složil jste

doprovodnou hudbu pro filmy Moloch, Válka Světů, Muž s kinoaparátom či adaptace knih Julese Vernea. Lákalo by vás vytvořit hudební složku pro některý z filmů posledních let?

Ani ne. Ale určitě by mne to zajímalo, pokud by nějaký nový sci-fi film vznikl u nás, a navázal tak na poměrně plodné období 60. a 70. let.

Magnetik i vaše další projekty mají výrazný výtvarný i ideový profil. Je podle vás důležité fungování v určitém proudu/scéně/subkultuře? K čemu to může být dobré?

Ano, může to celkově myšlenku zesílit a pomoci rozvést původní koncept do mnoha dalších forem.

Jak hodnotíte českou hudební scénu? Vzniká v našich končinách něco autentického, co bychom neměli přeslechnout?

Jsme malá země, a tak díky za každý dobrý titul, který tu vyšel. Ale aktuálně – hodně se mi líbí nová deska Filipa Míška, který ji pod pseudonymem Dikolson vydává právě v těchto dnech. Jmenuje se The Bear Is Sleeping Now a vychází na krásném červeném vinylu. Slyšel jsem také kousek nových Kazet, i ty budou určitě stát za to.

Na závěr hledme do budoucnosti. Na čem v těchto dnech pracujete?

V tuto chvíli máme již téměř hotové album mého nového projektu Dioda Boy, na němž se kromě mě a Petra Venkrbce podílí i slovenská performerka Kristina Chrasteková. Na přelomu května a června vydáváme u X Production první singl. Vydání alba jsme pak z osobních důvodů přesunuli až na říjen. Shodou okolností úplně první vystoupení Diody proběhne 26. dubna právě v Olomouci. Pak si dám chvilku pauzu, ale pro rok 2012 bych chtěl zkusit dát dohromady své první sólové album, na kterém průběžně pracuji už hezkou řádku let.

- KRYŠTOF POHL

Jak nám zní?

Každá festivalová znělka by měla být především přitažlivá a schopná bezprostředně vtáhnout návštěvníka do dění a naladit ho na stejnou vlnu. Musíme se proto zmínit o atraktivitě či audiovizuální pronikavosti, díky níž ji divák po prvním zhlédnutí neodmítá, ale naopak ji s chutí přijímá jakožto symbol festivalového dění. Tu letošní měl na starosti Marek Partyš – student Filozofické fakulty Univerzity Palackého a v neposlední řadě autor mnoha univerzitních spotů.

Koncept znělky vychází z ústředních témat letošního ročníku, kterými jsou chemie a lidské smysly. Dominantou obrazu je proto mužská postava situovaná do abstraktního prostoru, mikrokosmu, který tvoří pouze pohyblivé atomy. Smyslová soustava je pro změnu charakterizovaná výmluvnými detaily lidského těla. „Chtěl jsem zobrazit člověka v podobě „pure human“, tedy ve stavu přirozenosti bez kulturních nánosů, jako je například oblečení. Chtěl jsem tak zdůraznit lidské smysly jako nástroje poznání. Atomární prvky pak mají v symbolické rovině odkazovat na okolní jevy, které prostřednictvím našich smyslů zkoumáme a poznáváme,“ dodává režisér Partyš.

Zvýrazněné partie lidského těla nejenže působí emotivním a vizuálně působivým dojmem, ale znělka jako celek předjímá i další tématické okruhy, které lze v letošním programu najít – zmiňme kupříkladu neuropsychologii hudby, vnímání neslyšících či svět v obklopení rozmanitých chemických procesů. Není jisté bez zájmovosti, že spot byl kompletně natáčen na digitální kameru RED ONE, která zaručuje obraz v té nejlepší možné kvalitě. Zatímco samotná fáze natáčení zabrala pouze jediný den, náročná postprodukce si vyžádala čtyři dny střihu a digitální animace. Od té chvíle žije znělka svým vlastním životem a konečně přivádí k životu i samotný festival.

– LUKÁŠ MASNER

Král je mrtev, ať žije král!

Časy legendárního seriálu Cosmos Carla Sagana jsou bohužel pryč i s prvotním nadšením pro výzkum vesmíru. Se Saganovou osobností přišly populárně vědecké dokumenty o kosmu o vůdčí figuru. Ale když jsem viděl Zázraky sluneční soustavy, mohu naprosto zodpovědně a s klidným svědomím říci: máme nového skutečného krále populární vědy! Tím králem je Brian Cox, britský profesor fyziky a bývalá popová hvězda z devadesátých let. Coxův projev a zápal jsou úžasné a ze všeho nejvíce připomínají právě Sagana. Profesor Cox má jednoduše obrovský potenciál k propagaci fyziky, astronomie a vědecko-kritického myšlení díky svému sympatickému vzhledu a nadšení pro věc.

Zázraky sluneční soustavy demonstrují, že fyzikální zákony, které řídí úžasné jevy na naší planetě, platí v celé sluneční soustavě, potažmo vesmíru. Ukazují, že stejnými pravidly se řídí pád kamene nebo pohyb ledu na zemi, stejně jako pohyb planety kolem naší jasné životadárné hvězdy. Můžeme porovnávat stejné síly a zákony fyziky, kterými se řídí tornáda v amerických

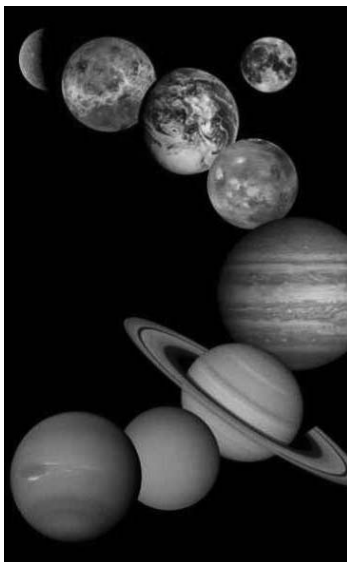
poustích, které formovaly gigantická oblaka vodíku do hvězd, jako je naše Slunce.

Cox také například upozorňuje na to, že Jupiter na nás má skutečný vliv, ale ne jako v šarlatánské astrologii. Jde o vliv mnohem zásadnější, který formoval a bude formovat tvář naší planety, ale především život na ní. Porovnání míst a dějů ve sluneční soustavě nám poskytuje unikátní perspektivu na naši Zemi a nás samotné. Cox sice nepoužívá tolik humanistických výzev a krásných metafor jako Carl Sagan, ale stejné lidské a pozitivní poselství je implicitně přítomné i ve všech jeho sděleních.

Pro člověka prožívajícího stereotypní koloběh je jednoduché zapomenout, že nejsme ničím výjimečným ani odděleným od zbytku vesmíru. I když jsme jen uhlíkové formy života na obrovském kusu kamene, který rotuje rychlostí 1669 kilometrů za hodinu kolem své osy a řítí se kolem Slunce závratnou rychlostí 107 278 kilometrů v hodině. Cox a jeho pořady nám však důrazně připomínají, že právě toto jsou zázraky přírody a poznatky fyziky hodné obdivování.

– JAKUB RÁLIS

RECENZE

Planetární extáze

Vesmírný výzkum se už dávno vzdal svého mladického zápalu, který chtěl dokázat mimozemský život. Vědci zjistili, jak moc se liší další tělesa v okolí Země a jak univerzální je platnost fyzikálních zákonů. Pomáhaly utvářet a dodnes proměňují tvář všech vesmírných těles. Ve čtvrté epizodě dokumentu Zázraky sluneční soustavy s názvem „Mrtvé či živé“ se tak podíváme, jak všeobecně platné jsou na jiných planetách jevy známé z té naší.

Zemi a život na ní totiž odpradáвна ovlivňovaly zásahy z vesmíru. Základní podmínky naší existence jsou dané jedinečným postavením planety vůči Slunci i dalším světům – pravda, na kterou řada lidí stále zapomíná. Osvětově laděný dokument tak zavítá na zakrslý Mars, žhavou Venuši i vulkanicky neaktivnější objekt sluneční

soustavy, Jupiterův měsíc Io. Film přichází s argumentem, že i biologicky mrtvé světy jsou svým způsobem živé, a aplikuje pozemské jevy na jejich prostředí. Příkladem odlišného působení známých přírodních zákonů jsou slapové jevy, díky kterým na Zemi vlivem Měsíce funguje pro biologické organismy důležitý příliv a odliv, avšak na Io způsobují pro změnu vznik největších sopek známého vesmíru.

Zázraky sluneční soustavy: Mrtvé či živé přitom stojí a padají s osobností ústředního průvodce Briana Coxe, třiačtyřicetiletého britského částicového fyzika, profesora na univerzitě v Manchesteru a bývalého hráče na klávesy v úspěšné popové kapele D:Ream. Podobně jako David Attenborough v přírodopisných dokumentech BBC vysvětluje i Cox divákům takřkajíc rovnou z bojiště, co vlastně sledují. Byť dnes slavíme padesátileté výročí startu Jurije Gagarina, do konce

roku půjdou do důchodu všechny americké raketoplány; náhrada v současné době není. Vzhledem k tomuto smutnému stavu pilotovaných letů do vesmíru si Cox musí vystačit pouze s pozemskými scénériemi. Snímku přesto nechybí ani počítačové animace, popřípadě zinscenování nebeské mechaniky pomocí rekvizit jako jsou kečup, solnička či hrnek na kávu. Chybějící autentické mimozemské lokace tak autor bohatě nahrazuje svým elánem. Strhujícím výkonem na plátno a do diváků přenáší zápal a větší než malou dávku nadšení z mnoha projevů přírodních věd. Úspěšně tak simuluje právě tu dnes chybějící náladu dřevní doby vědy a pokroku plnou extatických výkřiků „Heuréka!“.

– LADISLAV LOUKOTA

Paul Olding / Zázraky sluneční soustavy: Mrtvé či živé / Zahraniční soutěž / 12. 4. / 20:00 / Divadlo hudby

Chvála darwinismu v deseti obrazech

O tom, že i člověk se může cítit jako květina

Roku 1859 publikoval Charles Darwin knihu *O původu druhů*, ve které zúročil třicet let svého bádání a položil základy moderní evoluční teorie s mechanismem přírodního výběru. Podařilo se mu tak jednoduše vysvětlit, jak vznikla nepřeberně bohatá biodiverzita naší planety, jejíž všechny biologické druhy pocházejí z jednoho společného předka. Americký filosof Daniel Dennett příliš nepřeháněl, když v monografii *Darwin's Dangerous Idea* označil Darwinův objev za rozhodně nejlepší myšlenku, která kdy koho napadla. Viktoriánský biolog totiž umožnil vědecký obraz světa, ve kterém zcela absentuje inteligentní designér tvořící vše živé, kterého nahradila součinnost ryze naturálních procesů bez potřeby dodatečných oživujících principů. Darwinismus má navíc podle Dennetta povahu „univerzální kyseliny“, jež proniká do každé přírodovědné i společenskovední teorie, s níž přijde do kontaktu. Právě díky tomu se neodarwinistická syntéza evolucionismu „proleptala“ i do oblastí, které kdysi spadaly do hájemitvů humanitních věd, a to v podobě sociobiologie, evoluční psychologie nebo darwinistické antropologie. Darwin vyjádřil okouzlení nad „nekonečnými, nesmírně obdivuhodnými a překrásnými formami života“ jazykem s kvalitami přímo básnickými, když ve slavném posledním odstavci napsal:

„Je zajímavé pozorovat spletitou výspu, pokrytou mnoha rostlinami četných druhů, s ptáky zpívajícími na keřích, různým poletujícím hmyzem a červy, provrtávajícími vlhkou půdu, a uvažovat o tom, že tyto důmyslně vytvořené formy, od sebe tak odlišné a tak složité závislé jedna na druhé, vznikly všechny na základě zákonů působících v našem okolí. Tyto zákony jsou v nejšířším slova smyslu růst a množení, dědičnost, která je téměř zahrnuta v množení, proměnlivost vlivem nepřímého a přímého účinku vnějších životních podmínek a vlivem užívání a neužívání, rychlost množení, která je tak vysoká, že vede k boji o přežití, a následně i k přírodnímu výběru, zahrnujícímu rozbíhání znaků a vymírání méně zdokonalených forem. V přírodě tak z války, hladu a smrti přímo plyne nejušlechtlejší věc, kterou jsme

„Přírodní zákony vedou k boji o přežití. V přírodě tak z války, hladu a smrti přímo plyne nejušlechtlejší věc, totiž vznik vyšších živočichů.“

Charles Darwin, *O původu druhů*

schopni pochopit, totiž vznik vyšších živočichů.“ Při příležitosti sto padesátého výročí od vydání Darwinovy nejušlechtlejší knihy připravila televizní stanice BBC ve spolupráci s kanálem Discovery desetidílný dokumentární pořad, který měl za cíl ilustrovat velkolepou různorodost života. Dostal vcelku banální jméno *Life* a poprvé byl odvysílán v rámci „Darwinovy sezony“ roku 2009. Je to jeden z prvních dokumentů natočených digitálně ve vysokém rozlišení a jeho vytvoření zabralo včetně přípravných prací čtyři roky. Sto padesát natáčecích týmů v různých areálech biosféry získalo naprosto unikátní záběry, které nikdo předtím neměl možnost na obrazovce vidět. Průvodcem se stal matador britského dokumentu

David Attenborough, který s charismatem jemu vlastním namluvil zasvěcený komentář. Jednotlivé díly se zabývají velkými skupinami živých organismů, případně nějakým specifickým typem činnosti. Kromě epizod týkajících se plazů a obojživelníků, savců, ryb, ptáků, hmyzu, mořských živočichů, rostlin a primátů tvůrci připravili i dvě pokračování o životních zkouškách a o lovu. Centrálním tématem jsou nejrůznější podoby boje o přežití, ať už se odehrává mezi predátory a jejich kořistí nebo příslušníky téhož druhu soupeřícími o zdroje a možnost páření. Některé výjevy jsou pro svou intenzitu prostě nezapomenutelné, jako například záběry varanů komodských lovcích buvola, jenž po třech týdnech trápení nakonec

podlehne otravě ještěřím jedem, nebo neuvěřitelný motýlí balet hejn monarchů stěhovavých po probuzení ze zimního spánku. Nejpůsobivější je ale zřejmě úvod k dílu věnovanému rostlinám, který nabízí minutový průjezd rozkvétající a odkvétající anglickou krajinou prostřednictvím zrychleně ubíhajících ročních období. Jeho příprava trvala dva roky, během nichž autoři ve studiu postavili repliku lesního zákoutí a pečlivě zaznamenávali růst každé jednotlivé rostliny, aby pak vše digitálně poskládali do dechberoucího celku. Dějiny moderní vědy můžeme považovat za proces deantropocentrizace, tedy odstraňování člověka ze středu universa. Tento posun odstartoval v 16. století Koperník, když zavedl heliocentrický model a upřel naši planetě centrální umístění ve vesmíru. Nejdůležitějším představitelem této tendence je ale právě Darwin, který z člověka učinil jen jeden zvířecí druh mezi nespočtem jiných. Při sledování seriálu *Life* divák může prožít zvláštní pocit spřízněnosti s ostatními živočichy a dokonce i s rostlinami, protože s nimi sdílí elementární důvody pozemské existence, mezi které patří touha přežít, reprodukovat se a poskytnout potomkům nejlepší výchozí pozici. Je až dojemné sledovat snažení lemčika chokolátého při stavbě hnízda, jehož pomocí chce přilákat samičku, členy lezcovitých ryb při vyčerpávající péči o mláďata nebo šimpanze nesobecky se dělící o nástroje s ostatními členy tlupy. Musí nás nutně napadnout, že se náš druh vlastně tolik neliší od jiných živočichů. Není to tak, že by se zvířata podobala nám, to spíš my se až neuvěřitelně podobáme jim. Naše momentální převaha nad ostatními živočichy má zatím jen velmi krátké trvání a nikde není psáno, že nemůžeme být v budoucnu nahrazeni jiným, lépe přizpůsobeným druhem. *Life* je lekci z evolučního myšlení umenšující naše postavení mezi živými organismy. Je ale také obrazovou básní oslavující pestrost biodiverzity, úžasnou odou na darwinistické chápání života.

— FILIP TVRDÝ

AUTOR JE PEDAGOGEM NA FILOZOFICKÉ FAKULTĚ UNIVERZITY PALACKÉHO OLOMOUC

Příliš vzdálený zázrak?

Výzkum dvou prestižních amerických univerzit nedávno označil Českou republiku za jeden ze států, kterým akutně hrozí zánik náboženství. Právě kvůli rekordně vysokému počtu ateistů a agnostiků v populaci naší malé republiky působí dokument Zachraňte Edwardse svěžím dojmem. Jde o nejnovější počín režisérky Dagmar Smržové, jež má na svém kontě několik epizod z cyklu 13. komnata. Smržová se ve svém novém dokumentu zaměřuje na věřící manželský pár, který se navzdory názorům doktorů i svých blízkých rozhodne nepodstoupit interrupci a nechat si dítě postižené Edwardsovým syndromem. Nemoc má drastické projevy - pacienti trpí rozličnými postiženími od rozštěpu po

srdeční vady; polovina plodů umírá před narozením, pětadvacet procent novorozenců se dožívá pouze dvou měsíců a pouze sedm až deset procent dětí přežije své první narozeniny. Zachraňte Edwardse začíná ještě v době těhotenství, pokračuje porodem. Tehdy otec vyjádří naději, že „stále ještě může přijít zázrak“. Pak už na rodiče čeká nelehká výchova. Podstatné přitom je, že ačkoliv ústřední téma mezi diváky logicky vzbuzuje kontroverzi, Smržová jev zvládá podat s přiměřeným odstupem a soudy, zda se přiklonit na stranu věřících, humanistů nebo pragmatiků, ponechává povětšinou na divácích. Navzdory látce seriózní jako náhrobní kámen, tklivé hudbě i subjektivnímu snímání (ne)šťastného

manželského páru se autorce daří vyvarovat se citového vydírání. Polemika o (ne)správnosti umělého přerušení těhotenství u plodů s vrozeným defektem je stará jako interrupce sama. Zachraňte Edwardse se opírá o jímavý příběh, který vyúsťí v potvrzení omylnosti lékařů. Tím podává argument spíše v neprospěch interrupcí, obrazová část filmu ale může podporovat i opačný názor. Ačkoli technicky nelze snímku nic vytknout, většina diváků upře svou pozornost na ústřední morální dilema. To je v pořádku - vždyť diskuze je odvěkým cílem dokumentárního filmu.

— LADISLAV LOUKOTA

Dagmar Smržová / Zachraňte Edwardse / Česká soutěž / 12. 4. / 20:00 / Divadelní sál

Černé zlato nám protéká mezi prsty

Zimage ropným magnátům kazí seriál Dallas. Alespoň tak si to většina z nich vysvětluje a okamžitě vyvrací ty povahové stereotypy, jejichž nositelem se pro většinu lidí stala postava seriálu jménem J. R. O demýtizaci ropného průmyslu a objektivní postižení závažné problematiky, kterou je neúměrně se zvyšující spotřeba energie, se pokouší i americký dokument Houstone, máme problém.

Již samotný název signalizuje hrozící nebezpečí, akutní potřebu zamyslet se nad budoucností lidstva ve vztahu k hledání nových forem energie a konečného řešení otázek spojených s těžbou ropy. Ropný průmysl se odedávna potýkal se situací, kdy úměrně k narůstající poptávce po

energii vzrůstal i určitý druh arogance vůči životnímu prostředí. Režisérka Nicole Torre se i přesto nepouští do řetězce ostrých konfrontací mezi průmyslovými magnáty a ekology či klimatology. Ve své výpovědi se snaží být naopak veskrze věcná, nesahá k rétorickým metaforám, ale učí diváky chápat problematiku v širších souvislostech. Jak uvádí jeden z protagonistů dokumentárního snímku Carl Pope: „Svět se mění a my musíme myslet na zítřek. Naftový průmysl dělá spoustu špatných věcí, ale lidé špatní nejsou.“ Překvapí i úhel pohledu, který se povětšinou vymyká zjednodušující agitaci, ale prostřednictvím rozhovorů s naftovými magnáty artikuluje i názory po hříchu

opomíjeného spektra. Jejich výpovědi jsou překvapivě upřímné, introspektivní, aniž by však oslabovaly či zpochybňovaly globální rozměr dané problematiky. Optika, kterou tvůrci pozorují a prezentují své myšlenky, neopomíjí ani pohled do historie či charakteristiku nepřekvapivě úzké vazby mezi ropným průmyslem a vysokou politikou. Dokument tak nabízí v mnoha ohledech neobvyklý a netriviální přístup k tématu. Straní se agresivních útoků na emoce, nesnaží se přesvědčovat na základě vlastní uvědomělosti, a přesto nikterak neslevuje na důrazu či potřebné diváckosti.

— LUKÁŠ MASNER

Nicole Torre / Houstone, máme problém / Světová soutěž / 12. 4. / 18:00 / Kino Metropol

Můžeme vidět tvoju dušu?

Pomocou psychologie, neurologie, ale aj robotiky, či štúdií umelej inteligencie sa ľudia snažia už roky preniknúť do problematiky existencie duše. Je skutočne niečo mimo fyzického tela? Existuje duša? Ak áno, kde sídli? To sú otázky trápiaca človeka už od počiatkov sveta. A svoj správny

patent na odpoveď ponúka kdekoľvek – od filozofie, cez náboženstvo až po medicínu. Film Veda o duši je predstavením viacerých uhlov pohľadov na túto problematiku natočeným veľmi pútavým spôsobom. Strihové postupy a rýchly spád podfarbený ambientnou hudbou pripomína videoklip. Aj

použitie grafické znázornenia spĺňajú to, čo divák čaká od najmodernejšieho dokumentu. Od hľadania duše sa vedci presunuli k skúmaniu vedomia a mozgu. Vďaka vede sú predsa len uchopiteľnejšie ako transcendentno. Divácividia skúmanie mozgu exaktnými bádateľskými metódami v laboratóriách, ale na vlastné oči sa presvedčia aj o tom, že alternatívy z tretieho sveta a použitie prírodných drog či meditácie môže pomôcť preniknúť do „vyšších sfér“. Vieme, že buddhisti, indiáni, alebo austrálski Aborigéni a ďalšie neurópske kultúry majú k prírode, a tým pádom aj k „duši“, bližšie ako po racionalite bažiacia západná kultúra. A keď nepomôže veda, prípadne metódy Východu, človeku ešte ostáva skúmať hraničné zážitky, či už klinická smrť, alebo anestéziu. Dostaneme podloženú odpoveď na to, či duša existuje? Poskytnú nám ju japonskí a švajčiarski, alebo Kalifornie? Všetci sa zhodnú na tom, že duša spája telo a mozog, no na presnejšie odpovede je aj 25 rokov výskumu pomocou najmodernejších prístrojov málo.

— VLADIMÍRA MIKUŠOVÁ

Simcha Jacobovici / Veda o duši / Světová soutěž / 12. 4. / 22:00 / Divadelní sál

Smíchem ku zdraví

Smích většinu z nás provází celý život. Říká se, že prospívá našemu zdraví, prodlužuje život až o několik let a dokonce zabraňuje i onemocnění srdce. Celovečerní dokument Smichologie tato rčení potvrdí. A co víc, dozvíte se také o smíchu dáblském. Autor dokumentu Albert Nerenberg prožil těžkou životní situací, několik měsíců se nesmál ani on, ani jeho žena. Jejich malá dcera, ačkoliv se projevům radosti neměla od koho naučit, dokázala být šťastná a začala se přirozeně smát. To režiséra natolik zaujalo, že se začal stavem, kdy se lidé smějí, zabývat do hloubky. Cestoval po celém světě a ptal se odborníků, od neurologů až po učitele „laughter“ jógy, co to vlastně smích je. Dostanou se vám tak odpovědi na otázky, jak a proč smích vzniká, kam až sahá jeho původ, jaká je jeho funkce v lidské společnosti, či jaké důsledky má pro lidský organismus. Ať už se smějete málo, nebo hodně, po zhlédnutí dokumentu poznáte, že smích je pro nás důležitý. Třeba i proto, že se díky němu dá i zhubnout.

— EVA KAMENÍKOVÁ

Albert Nerenberg / Smichologie / Zvláštní uvedení / 12. 4. / 21:00 / kino Metropol

Zahraj nějakou vědu!

Od politiky k rozvernému tanci

„V čem spočívá tvůrčí proces ve vědě? Snad ve schopnosti poznat, co je důležité a co podružné.“

V duchu citátu českého držitele Nobelovy ceny za chemii Jaroslava Heyrovského se letos, ostatně jako každý rok, nese hudební program Academia Film Olomouc. Nic podružného se sem nedostane. Dnes, chvíli po zahájení, vás vytáhne nad hladinu zvuku retro-futuristický projekt Moimira Papalescu a Petera Van Krbetze, Magnetik. Ambientní elektronická alchymie s občasnými psychedelickými výjevy kráčí v rámci české scény výrazně vpřed a zároveň vytváří důstojný odkaz kapelám jako Kraftwerk či Neu. Původem pardubická formace má jasnou charakteristiku – poetizace strojů, vědecko-fantastické romány, analogová média. Na AFO 46 se uskupení poprvé představí s novou členkou Mitsuco, která má na poslední desce Projektor na starost akustické hudební nástroje. Ve čtvrtek se těšte na ojedinělý hudební koncept Režimy. Ústřední postava celého projektu Mišo Kováč, raper / vypravěč, vás provede historií slovenského národa a nevynechá ani společnou československou historii. „Ujali se vlády – půlku neznám, kouknu třeba na Cibulkův seznam / Cobain je mrtvej, Shalom živej, Peťa Muk – pěkný kluk,“ zpívá například. I přes politický

název jsou Režimy apolitictí a v duchu hořké komedie, typické pro středoevropský prostor, trefně mapují historii a vývoj svého státu od osmdesátých let do současnosti. Český element v projektu zastupuje česká slam-bášnířka Bio Masha.

V pátek obšťastní vaše sluchovody maďarská trip-hopová formace Realistic Crew. Experimentální elektronické postupy a vokální projev alá týrané dítě v rohu školních záchodků dá vzpomenout na tuzemské WWW nebo o chlup známější britské trip-hopové pány Massive Attack. V sobotu vystoupí DJ Ventolin aka David Doubek, člen známějšího audiovizuálního tria Kazety. Tento pestrobarevný štírek dokáže ve svých setech obsáhnout většinu současných trendů a navrch přidat i obstojnou taneční show.

Ode dneška na vás také ve festivalovém RESPEKT stanu čekají naši DJ's: rozverní hitfakéři Liška a Čáp (dnes), lunatický technokrat DiscoBilly (zítra), úhořovití lupiči děl DJ Massive Páták a DJ Bruna Ferrariová (čtvrtek), ortodoxní dance komuna Kosher DJ's (pátek) a na závěr DJ Veronika Mayerová ze stáje radia Wave.

Všechny koncerty můžete navštívit na nádvoří Konviktu, následné DJ's sety se odehrají v RESPEKT stanu na přilehlém parkánu.

– KRYŠTOF POHL

VIDĚT A VĚDĚT

Zdravě žije, kdo nepije!

V rámci programového bloku věnovanému protialkoholní osvětě v českém filmu budete zítra moci zjistit, jak se film vypořádává se závažným společenským problémem. Tematický blok odpoledne uvede prezentace filmové historičky Lucie Česákové, na kterou večer naváže pásmo krátkometrážních filmů z období let 1945-1989. Mezi nimi bude k vidění i snímek Čtyři stupně blaženosti, který popisuje důvody vedoucí k závislosti. Přejde i na sociálně kritickou sondu do života mladistvých alkoholiků, která vznikla

ANKETA

Jaké máte vzpomínky na hodiny chemie?

Hrozný!

– DOMINIK, STUDENT

Jedině dobré.

– TEREZA, STUDENTKA

Jednou jsme podpálili chemickou laboratoř.

– ADAM, STUDENT A PRODUKČNÍ

Seděl jsem vedle nástěnky, kde byly chemický vtípy.

– TADEÁŠ, STUDENT

Naučili jsme se spoustu věcí. Třeba vyprat si prádlo, odstranit špínu, žvýkačky a podobně.

– ROBERT, STUDENT

Ve cvikách jsme vyráběli jed, nebo výbušninu. Takže bomba!

– VIKTOR, STUDENT A TERORISTA

Jaké máte vzpomínky na hodiny chemie?

THC dřívě, teď HCL₃.

– ROBERT, STUDENT

Nějaké dusičnan, buď nitrát nebo něco takového. Výbušnina nějaká pěkná.

– VIKTOR, STUDENT A TERORISTA

Alkohol

– ADAM, NEZAMĚŠTNANÝ

H₂O

– 70% DOTÁZANÝCH

Ta, jak se říká „H₂S, smrdí jako pes“.

– JAKUB, STUDENT

Kyselina sírová

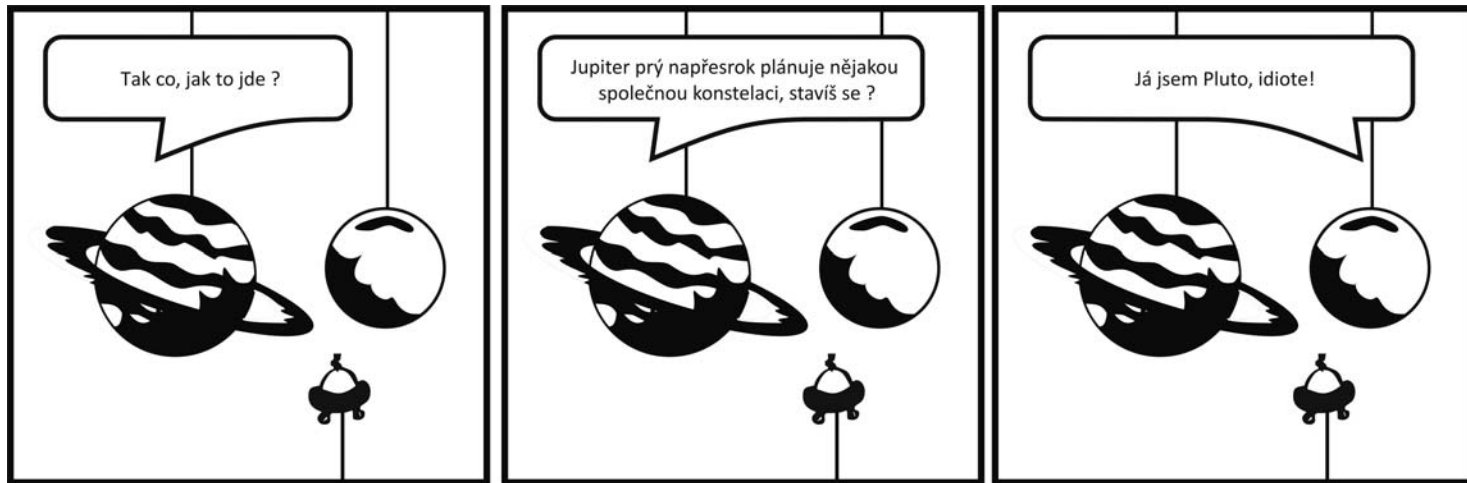
– DOMINIK, STUDENT

Cukr

– BOHOŮŠ, STUDENT

Savo. Savo mám ráda.

– ANONYM

ÚTERÝ 13. DUBNA – REDAKCE DOPORUČUJE

11:00 ←

KINO METROPOL

ŽIVOT: HMYŽ (POCTA: MARTHA HOLMES) Velká Británie / 2009 / 55 min. / Simon Blakeney, Stephen Lyle

14:00 ←

FILMOVÝ SÁL

PŮTOVÁNÍ PO PLANETÁCH: SATURN (SVĚTOVÁ SOUTĚŽ) Austrálie / 2010 / 53 min. / Richard Smith

15:00 ←

KINO METROPOL

ŽIVOT: ŽIVOTNÍ ZKOUŠKY (POCTA: Martha Holmes) Velká Británie / 2009 / 55 min. / Simon Blakeney, Stephen Lyle

17:00 ←

FILMOVÝ SÁL

ŽIVOT: LŮVCI A KOŘIŠT (POCTA: MARTHA HOLMES) VB / 2009 / 55 min. / Simon Blakeney, Stephen Lyle

DIVADLO HUDBY

GENY A CHOVÁNÍ ANEB VROZENÉ A ZÍSKANÉ V PATOGENEZI DUŠEVNÍCH PORUCH / přednáška CYRILA HÖSCHLA

18:00 ←

KINO METROPOL

HOUSTONE, MÁME PROBLÉM (SVĚTOVÁ SOUTĚŽ) USA / 2009 / 84 min. / Nicole Torre

19:30 ←

KAPLE BOŽÍHO TĚLA

SLAVNOSTNÍ ZAHÁJENÍ / vstup pouze na pozvánky

20:00 ←

DIVADLO HUDBY

ZÁZRÁKY SLUNEČNÍ SOUSTAVY: MRTVÉ ČI ŽIVÉ? (SVĚTOVÁ SOUTĚŽ) Velká Británie / 2010 / 60 min. / Paul Olding

21:00 ←

METROPOL

MISTROVSTVÍ ČR VE SMÍCHU

NÁDVOŘÍ

MAGNETIK

22:00 ←

FILMOVÝ SÁL

TAJEMSTVÍ PŘÍRODY (RETROSPEKTIVA: SECRETS OF NATURE) Velká Británie / 1922 – 1933 / 100 min.

partneři

generální partner

hlavní partner

hlavní pořadatel

hlavní mediální partneři

partners

mediální partneři

partneři

festival podpořili

